

Diskriminácia Rómov pri vstupe na trh práce

Abstrakt

Diskriminácia Rómov pri vstupe na trh práce je reálny problém, o čom svedčia viaceré výskumy. Na jednej strane sa hovorí o potrebe zamestnávania Rómov, na strane druhej existuje bariéra vo forme diskriminácie, ktorá bráni Rómom zamestnať sa. A hovoríme o diskriminácii na základe príslušnosti k etnickej skupine, teda o bariére, ktorú Rómovia nevedia odstrániť.

Úvod

Experimentálne testovanie Inštitútu finančnej politiky v oblasti zamestnanosti ukázalo, že na pracovný pohovor bolo pozvaných 40,3 % nerómskych uchádzačov ale len 17,7 % rómskych uchádzačov. Inštitút finančnej politiky posielal žiadosti o prijatie do zamestnania, pričom žiadosti patrili fiktívnym rómskym a nerómskym uchádzačom. Iba 37,1 % Rómov dostalo aspoň nejakú formu odpovede na svoju žiadosť oproti 69,4-percentnému podielu nerómskych uchádzačov. Podľa Slavomíra Hidša z Inštitútu finančnej politiky rómski uchádzači boli pozvaní na pohovory len v polovičnej miere oproti nerómskym uchádzačom.¹ Zistenia Inštitútu finančnej politiky nie sú pre mnohých Rómov novinkou, skôr pripomienkou na skúsenosť, na ktorú by najradšej zabudli. Pocit sklamaní, hnevu a nespravodlivosti totiž v človeku ostáva. Niektorí sa dokážu vyrovnáť s ponížením rýchlejšie, u niektorých však dochádza k izolácii a odmietaniu ísť na ďalšie výberové konanie. Pocit, že je človek nechcený a nepotrebný v spoločnosti, lebo je Róm i napriek tomu, že pracovať chce, je niečo, s čím sa dokáže vyrovnáť málokto.

Doterajšie zistenia

Okrem Inštitútu finančnej politiky, ktorý je analytickým útvarom ministerstva financií, sa téme diskriminácia Rómov na trhu práce venujú aj viaceré neziskové organizácie. Rómske advokačné a výskumné stredisko² robilo v roku 2016 kvalitatívny výskum v oblasti

¹ Zdroj: <https://www.istp.sk/clanok/14297/romovia-maju-o-polovicu-mensiu-sancu-zamestnat-sa-ako-majorita->

² Pozri viac: www.romadata.org

diskriminácie mladých Rómov na trhu práce.³ Na základe fokusovej skupiny a individuálnych rozhovorov s respondentmi v regióne, kde je veľmi nízka nezamestnanosť a existencia vhodných pracovných príležitostí pre rôzne stupne kvalifikácie, zistili, že pokiaľ ide o zamestnávanie Rómov, tak etnicita hrá dôležitú úlohu. Jeden z respondentov bol aj zamestnávateľ, ktorý zamestnáva Rómky ako predavačky vo svojej predajni s pečivom a vyberal si ich na základe referencií. Podľa viacerých respondentov je pri hľadaní si zamestnania veľmi dôležité poznať ľudí. Toto je zásadná pripomienka, s ktorou sa aj my stretávame veľmi často v teréne, kde nám ľudia hovoria, že „ak nemáte známosti“, tak si prácu nájdete veľmi ťažko, pretože medzi viacerými zamestnávateľmi prevláda skôr negatívna skúsenosť so zamestnávaním Rómov.

Centrum pre výskum etnicity a kultúry robilo v roku 2017 výskum s názvom Riešenie nezamestnanosti Rómov – Od mýtu k praxi a späť. V štúdiu autorky poukazujú na to, ako môžu predsudky ovplyvňovať tvorbu verejných politík, ktoré namiesto toho, aby pomáhali začleňovaniu, tak robia presný opak. Vzniká tak politický diskurz, ktorý dostáva chudobných, teda presnejšie Rómov do úlohy vinníka svojej situácie a niekedy aj ohrozujúceho majoritu. Ako príklad použili tzv. nástroj politiky zamestnanosti, ktorým sú aktivačné práce, resp. menšie obecné služby, ktoré si musia nezamestnaní odpracovať, aby mali nárok na základnú dávku v hmotnej núdzi. V praxi nástroj „upokojuje“ vzťahy na lokálnej úrovni. Zapojením poberateľov dávok v hmotnej núdzi do viditeľných prác demonštruje, že „nič nie je zadarmo“ a najmä, že Rómovia nemajú nič zadarmo. Súčasne vytvára priestor pre obce zabezpečiť komunálne práce za zlomok ceny, na ktoré by inak muselo najať zamestnancov do riadneho pracovného úväzku. Toto opatrenie nevychádza z dát, ale mýtov a predsudkov o tom, že Rómovia sú leniví a uprednostňujú zneužívanie sociálneho systému, ktoré v praxi upevňuje. Workfare programy sa tak javia výhodné pre populistických politikov, starostov a môžu sa pozdávať aj pracujúcim zamestnaným, u ktorých vyvárajú istotu, že „nič nie je zadarmo“. Avšak neriešia problém nezamestnanosti dlhodobo vylučovaných Rómov. Naopak, pravdepodobne ho zhoršujú a slúžia prakticky len na moralizovanie chudobných na miestnej úrovni. Dôvodom chudoby a nezamestnanosti Rómov totiž nie je individuálna voľba v podobe životného štýlu, lenivosti alebo neochote pracovať, ale predovšetkým štrukturálne bariéry v prístupe k vzdelaniu a následne zamestnaniu spojené s diskrimináciou.⁴ Príkladom

³ Štúdia je dostupná na: <http://ergonetnetwork.org/employment/>

⁴ Lajčáková, J. - Gallová – Kriglerová, E. - Kadlečíková, J. - Balážová, Z. - Chudžíková, A. (2017). Riešenie nezamestnanosti Rómov. Od mýtu k praxi a späť. CVEK – RAVS. Bratislava. Dostupné na: http://cvek.sk/wp-content/uploads/2017/04/Nezamestnanost-Romov_studia.pdf

takýchto štrukturálnych bariér je vzdelávanie na elokovaných pracoviskách stredných odborných škôl v blízkosti marginalizovaných rómskych komunít, kde sa poskytuje napríklad vzdelávanie v učebnom odbore praktická žena. Okrem toho, že tento učebný odbor posilňuje predsudky o postavení rómskych dievčat v spoločnosti, nedáva im po absolvovaní žiadne možnosti uplatniť sa na trhu práce vo svojom odbore.⁵

Charakteristika anticiganizmu

Anticiganizmus je osobitne trvalou, násilnou, opakujúcou sa a bežne sa vyskytujúcou formou rasizmu, ideológiou založenou na rasovej nadržanosti, formou dehumanizácie a inštitucionálneho rasizmu, ktorú živí historicky zakorenená diskriminácia prejavujúca sa okrem iného násilím, nenávisťnými výrokmi, vykorisťovaním, stigmatizáciou a do očí bijúcou podobou diskriminácie. Anticiganizmus je historicky konštruovaným pretrvávajúcim komplexom tradičného rasizmu proti sociálnym skupinám identifikovaným pod stigmu „cigánov“ alebo iných príbuzných označení a zahŕňa:

1. homogenizujúce a esencialistické vnímanie a opis týchto skupín,
2. pripisovanie špecifických charakteristík týmto skupinám,
3. diskriminačné spoločenské štruktúry a násilné praktiky, ktoré idú proti týmto ľuďom a ktoré majú ponižujúci a vylučujúci dopad a ktoré reprodujú štrukturálne znevýhodnenia.

Základom anticiganistickej ideológie je predpoklad fundamentálnych rozdielov medzi „nimi“ a „nami“, na základe ktorých prebieha vytváranie skupín a určovanie identít tých, ktorí sú mimo skupiny. Tieto procesy sú prítomné vo väčšine európskej histórie, akt vymedzovania sa na konci 19. storočia kombinoval so vznikom ideológie rasy. Koncept cigánskej rasy bol konzistentnou súčasťou týchto ideológií. Ich funkciou bolo ukotvenie vedomia fundamentálneho rozdeľovania, kde všetci jednotlivci nepatriaci do skupiny majú istú zdieľanú charakteristiku a tá ich vylučuje od „nadržanej“ skupiny simultánne vytvárajúcej tieto procesy. Anticiganistická ideológia najmä zahŕňa vlastnosti, ktoré odkazujú, že „cigáni“ nie sú dostatočne „civilizovaní“. Nadväzujúci sémantický obsah projektovaný na „cigánov“ opisuje tých, ktorí nezdieľajú, neprijímajú, nepríjmu alebo zatiaľ neprijali za svoje normy a hodnoty dominantnej spoločnosti. Vyhľadávanie potenciálnych zlyhaní alebo pochybení v týchto normách na hraniciach predstavovanej komunity alebo

⁵ Pozri viac: <https://www.iz.sk/download-files/sk/evs/prakticka-zena-je-neprakticka.pdf>

mimo nej je spôsobom, ako sa zdôrazňujú a posilňujú. „Cigánstvo“ nemá žiadny vzťah k skutočným ľuďom, ktorí sú za „cigánov“ označovaní, ale predstavuje zrkadlový odraz našich dominantných noriem našich spoločností: vyjadruje, ako by sa ich členovia nemali správať a takto ich vychováva.

Anticiganizmus bol historicky vnímaný ako fenomén extrémnej pravice a ako taký mal byť riešený políciou, vládou, demokratickými stranami a občianskou spoločnosťou. Toto je úplne správne, obzvlášť pokiaľ ide o hrozby, ktoré sú nebezpečné na úrovni fyzických útokov od extrémistických skupín alebo strán. Avšak, je dôležité pochopiť a prijať fakt, že anticiganizmus sa neobmedzuje na pravicový extrémizmus, ale nachádza si cestu do väčšinovej spoločnosti a možno ho nájsť medzi voličmi a predstaviteľmi ktorejkoľvek politickej strany: „Racionálny“ anticiganizmus je široko zdieľaný a akceptovaný cez celé politické spektrum. Stereotypy a kliše, ktoré vytvárajú ideológiu anticiganizmu, nepozostávajú len z ponižujúcich a negatívnych stereotypov, ale zahŕňajú aj romantické stereotypy a exotické vnímanie Rómov. Ešte dôležitejšie je vnímať, že tak ako ich negatívne ekvivalenty, aj romantické stereotypy prispievajú k vytváraniu charakteristík „inakosti“ voči tomu, čo sa opisuje ako väčšina. Romantické kliše a obraz „ľahkého života Cigánov s husľami“ prenášajú ten istý spoločenský odkaz ako negatívny obraz „parazitujúcich Rómov spoliehajúcich sa na sociálne dávky“: Obidve kliše podporujú myšlienku, že „oni“ jednoducho nežijú tak ako „my“, pretože tak ťažko nepracujú. Keďže „pozitívne“ kliše môže mať rovnako škodlivé dopady, šírenie povedomia o anticiganistických stereotypoch by sa nemalo zameriavať len na negatívne vnímanie Rómov a iných skupín, ale malo by sa tiež zamerať na škodlivé účinky nazerania na skupiny a jednotlivcov (a ich potreby, preferencie a potenciál) cez sklíčko s vopred zabudovanými charakteristikami skupiny vrátane tých romantických alebo exotických.

V nadväznosti na širokú akceptáciu anticiganizmu v našich spoločnostiach sa tento bežne vyskytuje aj medzi ľuďmi na rozhodovacích pozíciách, či už explicitne alebo bez jasného úmyslu. Najčastejšou pozíciou štátnych orgánov, verejne známych osobností a ľudí na rozhodovacích pozíciách k výskytu anticiganizmu je pasívny postoj v rôznych formách. Na druhej strane však v politickom a verejnom priestore nositelia rozhodovacích právomocí vospolok inklinujú k ignorovaniu problému anticiganizmu na čo najdlhšiu dobu. Toto vnímame ako aktivitu – vedomé rozhodnutie nekonať. Explicitné reakcie proti anticiganizmu vidíme len v prípadoch, keď sú politici donútení zaujať stanovisko. Potom sa reakcie politikov

a zástupcov „majoritnej“ spoločnosti pohybujú v širokej škále od absolútneho popierania zodpovednosti až po absolútnu a nadmernú akceptáciu viny. Prvá extrémna reakcia je zvyčajne založená na domnienke, že buď problém neexistuje, alebo marginalizovaní ľudia si sami môžu za svoju situáciu. Keď nie je anticiganizmus ignorovaný alebo popieraný, ľudia v rozhodovacích pozíciách a zástupcovia verejnej moci sa uchýľujú k opačnému extrému: verbálna nadmerná akceptácia. Vyjadrujú svoje zhrozenie, znechutenie a sympatie, ale príliš často používajú túto stratégiu „stáť na tej istej strane“ ako nástroj na imunizáciu seba samých voči kritike, hoci zlyhávajú k podniknutiu akejkoľvek konkrétnej aktivity proti anticiganizmu.⁶

Diskriminácia v praxi

Jedným z príkladov diskriminácie Rómov na trhu práce v praxi sú rôzne pracovné inzeráty napríklad na portáli Bazoš, kde priamo v texte inzerátu sa píše „Rómovia nevolat“ Ako píše Jozef Kmeťo, autor jedného takéhoto medializovaného inzerátu poukazuje na zlé skúsenosti s Rómami, pričom však paušalizuje svoje konanie voči všetkým, čo je jasná diskriminácia.⁷ A takéto inzeráty sa objavujú dlhodobo⁸ aj napriek upozorneniam. Aj 21.10.2019 bol uvedený inzerát, v ktorom autor jasne špecifikuje, aby Rómovia na prácu nevolali.⁹ Za posledné dva mesiace (september, október) je takýchto inzerátov uverejnených niekoľko. Majú jasne v texte napísané, aby Rómovia na inzerát nevolali.¹⁰ Je veľmi nezodpovedné, ak administrátor portálu pred uverejnením inzerátu neskontroluje text a až v prípade, že text nevykazuje známky diskriminácie, tak povolí uverejnenie inzerátu. Bol by to jasný signál, že takéto konanie nie je prípustné ani vo virtuálnom svete a že je protizákonné niekoho diskriminovať na základe príslušnosti k etnickej skupine.

⁶ Aliancia proti anticiganizmu: Anticiganizmus – Referenčný dokument, 2016. Dostupné na: <https://romadatadotorg.files.wordpress.com/2017/08/anticiganizmus1.pdf>

⁷ Kmeťo.J: Rómovia nevolat!!!. Blog.SME.sk 12.9.2016. Dostupné na: <https://jozefkmeto.blog.sme.sk/c/432810/romovia-nevolat.html>

⁸ napr <https://domov.sme.sk/c/20646697/bazos-po-rokoch-zakroci-proti-rasistickym-inzeratom.html> alebo <https://domov.sme.sk/c/20279459/romom-v-inzeratoch-nehcu-ani-darovat-steniatka.html>

⁹ Pozri viac: <https://praca.bazos.sk/inzerat/104184692/Hladam-murara.php> ,

¹⁰ <https://praca.bazos.sk/inzerat/103145326/hladame-murarov.php> , <https://praca.bazos.sk/inzerat/102805071/ponukam-pracu-na-stavbe.php>

Príklad diskriminačného inzerátu:

Kategórie

- Administratíva
- Chémia a potravinárstvo
- Doprava a logistika
- Financie a ekonomika
- IT a telekomunikácie
- Marketing a reklama
- Management
- Obchod a predaj
- Obrana a bezpečnosť
- Pohostinstvá a ubytovanie
- Práca v domácnosti
- Právo, legislatíva
- Príemysel a výroba
- Remeselné práce
- Servis a služby
- Stavebníctvo**
- Technika a energetika
- Tlač a polygrafia
- Výskum a vývoj
- Vzdelávanie a personalistika
- Zdravotníctvo
- Poľnohospodárstvo
- Brigády
- Ostatné

Hľadám murára - [21.10. 2019] Zmazať/ Upraviť/ Topovať

Hľadám samostatného zodpovedného murára, prípadne dvoch. Práca je v Martine, takže hľadám ľudí s MT. Práca je dlhodobá. Rómovia a alkoholicy prosím nevolajte. Viac informácií na

Meno: **Juraj**
Telefón:
Lokalita: 036 01 Martin
Videlo: 155 ľudí
Mzda/plat: **Dohodou**

- Všetky inzeráty a hodnotenie užívateľa
- Pridať do obľúbených
- Označiť zlý inzerát
- Označiť chybnú kategóriu inzerátu
- Vytlačiť inzerát
- Zdieľajte na Facebooku
- Odporučiť kamarátovi
- Vyhľadať podobné inzeráty

Kontaktovať inzerenta e-mailom

Kontaktovať e-mailom môže iba overený užívateľ. Overenie je zadarmo.

Vaše telefónne číslo *

Podobné inzeráty

Hlboko zakorenený anticiganizmus v našej spoločnosti spôsobuje sociálne vylúčenie i tých jednotlivcov, ktorí sa i napriek chudobe snažia vzdelávať a plniť si povinnosti. Pri našej práci sa často stretávame s vyjadreniami typu: „...telefonicky nebol žiadny problém, ale keď som prišiel osobne na pohovor, tak mi zamestnávateľ povedal, že už miesto obsadil...“. Takýchto a veľmi podobných výrokov počúvame v teréne takmer denne. A nehovoria to len Rómovia, ale žiaľ, mnohé takéto svedectvá prichádzajú priamo od terénnych sociálnych pracovníkov, ktorí Rómom pomáhajú pri hľadaní práce.

Jedným z účinných odporúčaní, ako bojovať proti diskriminácii, je obrátiť sa na súd. Toto právo využila aj Viera Pompová¹¹, ktorá sa v roku 2010 uchádzala o miesto terénnej sociálnej pracovníčky v Spišskej Novej Vsi. Napriek tomu, že mala požadované vzdelanie a dlhoročnú prax, na voľné miesto boli prijaté uchádzačky nerómskeho pôvodu s nižšou kvalifikáciou a kratšou praxou. Pani Pompová sa obrátila na Poradňu pre ľudské práva, ktorá zažalovala mesto Spišskú Novú Ves. Úsilie poškodenej o dosiahnutie spravodlivosti trvalo takmer osem rokov. Okresný aj krajský súd jej žalobu spočiatku zamietli. O jej prípade rozhodoval aj Ústavný súd SR, ktorý jej sťažnosti v decembri 2015 vyhovel a celý prípad sa

¹¹ Zdroj: https://www.tvnoviny.sk/domace/1911804_historicky-rozsudok-slovenskeho-sudu-v-pripade-diskriminacie

opätovne vrátil na okresný súd. Ten v roku 2017 rozhodol v prospech poškodenej a prípad sa následne dostal opäť na Krajský súd v Košiciach. Ten svojím rozsudkom v marci 2018 potvrdil, že mesto diskriminovalo poškodenú ženu v prístupe k zamestnaniu z dôvodu jej rómskej etnickej príslušnosti. Okrem ospravedlnenia musí samospráva pani Pompovej zaplatiť náhradu nemajetkovej ujmy vo výške 2 500 eur. Prípad pani Pompovej je možné považovať za svetlé miesto v čiernom tuneli, ktorým diskriminácia Rómov pri vstupe na trh práce je.

Záver

Majoritná spoločnosť volá po pozitívnych vzoroch z radov Rómov, avšak byť normálne zamestnaným, byť dobrým susedom, starať sa o deti, viesť ich k vzdelávaniu a dodržiavaniu istých morálnych a etických pravidiel je niečím špeciálnym? Je to špeciálne len preto, že sa to týka Rómov? Čo sa na to pozrieť z druhej strany? Požadujeme po celej spoločnosti, aby sa prestala pozeráť na svojich občanov dvojakými okuliarmi. Trvajme na tom, že Rómovia sú v prvom rade občanmi Slovenskej republiky, a teda majú právo, aby sa k nim pristupovalo rovnako ako k majoritnému obyvateľstvu. A obzvlášť v takých zásadných oblastiach, medzi ktoré patrí zamestnanie. Pretože vďaka zamestnaniu si človek môže zaplatiť bývanie, jedlo, kúpiť potrebné veci, jednoducho zabezpečiť si životný štandard a mať istú kvalitu života. Každý občan má nárok na rovnaké zaobchádzanie a je neprípustné, aby sa v našej krajine ľudia stále stretávali s diskrimináciou v rôznych oblastiach. Ak chceme budovať férovú spoločnosť, musíme sa sami začať správať férovo a musíme požadovať, aby sa aj zamestnávateľia správali podľa zákonov. Nemôžeme tolerovať diskriminačné správanie len preto, že sa deje voči Rómom. Lebo práve takýto prístup tvorí spoločnosť, kde sa ľudia necítia bezpečne a šťastne.

Odporúčania

1. Scitlivieť spoločnosť v otázkach spolužitia majority a minority.
2. Verejný sektor by mal byť vzorom pri zamestnávaní ľudí z minorít.
3. Verejne odsúdiť zamestnávateľa, ktorý sa prejavil diskriminačne.
4. Vytvoriť bezpečnú online platformu, ktorá by mohla slúžiť ako nahlasovanie prípadov diskriminačného konania v prístupe k zamestnaniu.



Tento článok je súčasťou projektu Politiky zamestnanosti realizovaného Inštitútom zamestnanosti. Tento projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu v rámci OP EVS .

viac o projekte na <https://www.iz.sk/sk/projekty/politiky-zamestnanosti>

Aktivita: Zapájanie do trhu práce, december 2019

Merateľný ukazovateľ: P0587

Súvis s projektom: Táto analýza súvisí s aktivitou 1. Diskriminácia Rómov pri vstupe na trh práce predstavuje bariéru, ktorú je potrebné odstraňovať systematicky a hlavne je potrebné na nezákonné praktiky zamestnávateľov poukazovať. Ak má byť proces začleňovania sociálne a ekonomicky znevýhodnených obyvateľov do spoločnosti úspešný, je potrebné budovať prostredie, ktoré bude bez predsudkov a rasizmu. Žiadne systémové opatrenia totiž nebudú v praxi úspešné, ak bude v spoločnosti existovať diskriminácia a anticiganizmus.